

TAJNÉ

STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze

ZRUŠEN STUPĚŇ UTAJENÍ

Důvod: 490/2000 - nhl-80

PhDr. Alena Nožková

Podpis: 3.6.04

Výtisk číslo:

25

VNITROSTRANICKÁ INFORMACE

61

Č. j.: inf. /03224/ 61

Počet listů: 10

Počet výtisků: 27

Den vydání: 10. února 1989

OBSAH

Informace o dopisu českých historiků VI. sjezdu československých
historiků

Informace o dopisu českých historiků VI. sjezdu československých historiků

Na právě probíhající VI. sjezd /9. - 11. 2. 1989/ československých historiků, jehož pořadatelem je Československá historická společnost při ČSAV, byl účastníkům doručen dopis skupiny historiků se snahou zneužít jeho jednání. Dopis je přiložen.

V Praze, dne 9. února 1989

Pane předsedo!

Předáváme Vám dopis českých historiků dnešnímu sjezdu.
Jako účastníci, kteří jsme tento dopis podepsali spolu s dalšími sedmdesáti kolegy, Vás žádáme, abyste s ním seznámili
dnes zahajovaný VI. sjezd československých historiků.

Kejčová / Hane
Josef Hanke

Kolegyně, kolegové!

Je nejvyšší čas, že se už konečně schází sjezd československých historiků. Neměl by být jen vnější formální akcí a ani jen souborem zájmových odborných setkání, jakkoli i ta jsou užitečná. Stav naší vědy se nám zdá být příliš vážný, než aby se dal přejít konvenčními přehledy úspěchů, doplněnými tu a tam bezzubou kritikou různých nedostatků a frázemi o dílčích úpravách celku, který se v podstatě osvědčil. I takové úspěchy, jakým je až hektický zájem části veřejnosti o historii a nevídané náklady knih, zabývající se v poslední době někdy i dlouho zamlčovanými a zkreslovanými tématy, úspěchy, které každého historika musejí těšit, mají v sobě nejednu hořkou kapku: nehledě na povážlivou komercializaci kontrastují s historickým nevědomím, ba bezvědomím druhé, větší a hlavně mladé části veřejnosti, o čemž byla zveřejněna otřesná fakta. Tato nevědomost, dokumentující tristní výsledky výuky dějepisu, spolu s nedůvěrou k naší vědě a s poklesem její tradiční vážnosti signalizují, že v našem oboru je mnoho nezdravého. Tyto krizové jevy, které by mnozí účastníci sjezdu mohli jistě v mnohém rozmnožit, cítíme jako pobídku, abychom šli ke kořenu věci, jímž je podle našeho mínění především chápání funkce a společenské role naší vědy.

Vědecká historie vznikla u nás v tísní těžkých počátků obrození a měla v tomto procesu nepominutelný povzbudivý účinek. Tehdejší účelovost sice někdy otupovala její kritické ostří, přesto lze říci, že historie ve svých nejlepších představitelích národu sloužila, ale neposluhovala. Neposluhovala ani mocným tohoto světa, kteří přece - a my historici to dobře víme - přicházejí a odcházejí. Po půldruhém století však tento dávný a stěžejní problém sloužit, ale neposluhovat získal nové dimenze. Nežijeme jen v době momentálních a hlasitě ohlašovaných politických a hospodářských reforem, ale v éře obrovských civilizačních přeměn, které k nepoznání proměňují svět, na který jsme si zvykli, změn, které tento svět mohou devastovat či dokonce zničit. Taková doba vyžaduje i jinou historiografii, než

jakou jsme znali. Její hlavní úlohou musí být především hluboká, pronikavá a nemilosrdně kritická analýza minulosti.

A právě v této době se nám vnucuje nejprimitivnější služební pojetí vědy. Historická věda zbavená nezávislosti a samostatnosti je nucena stát se součástí v soukolí monopolní politické moci a její ideologie: historici tu nejsou, aby báдали a hledali historickou pravdu, ale především, aby potvrzovali tuto moc, ba dokonce její momentální držitele. Jsou samozřejmě rozdíly, ve starších dějinách se pracuje volněji, ale většina vědeckých prací se musí těmito krátkodechými účely aspoň zaštitit, aby se mohla uplatnit. K tomu neodlučně patří i degradace historiků a jejich obce, jež byla takřka úplně zbavena svéprávnosti a podrobena vesměs nekvalifikovanému a ponižujícímu diktátu byrokratů, třebaže se k této roli propůjčili i někteří historici. Výsledky jsou takové, jaké jsou: za posledních 40 - 50 let došlo k tolikerému převratu hodnot a hodnotících postojů k minulosti, zvláště nejnovější, že nastal úplný zmatek v hlavách lidí. Tyto osudné obraty, které jsou zdrojem povážlivého úpadku autority vědy u nás vždy tolik vážené, byly jen z menší části podmíněny pokrokem vědeckého poznání; hlavním zdrojem byly krátkozraké politické konjunktury, jež obvykle nepřechaly pár let. A vznikly-li i v této době skutečné vědecké výkony a pokračoval-li jakž takž vědecký život, nebyla to nikdy zásluha moci a jejích orgánů a vždy to bylo proti jejímu projektu a zákonu, byl to výsledek neutuchající aktivity vědců, jejich poctivé badatelské práce, která i nás naplňuje úctou a hrdostí nad vitalitou naší vědy, jež se prosazuje a žije i v dobách nejtěžších.

To je první věc, se kterou se na tento sjezd obracíme. Není už načase s tímto vědy nedůstojným stavem skoncovat? Náš národ přece už dávno dospěl a třebaže je dnes sužován tolikerými těžkostmi, které nás všechny naplňují starostmi a obavami, vlastně oba naše národy, nepotřebuje malicherné poučování o své minulosti a jak jí má rozumět, nepotřebuje, aby se mu jako dítěti předkládala z historie jen chudá dieta a umělý výběr tradicí. A stejně tak za dvě stě let své bohaté existence dospěla i histo-

rická obec a ani ona nepotřebuje být pod stálým dohledem, malicherně komandována mocí. Ve vědě by měli mít rozhodující vliv vědci a jejich kvalifikace.

Jsem přesvědčen, že k těmto zásadním otázkám by se měl sjezd vyslovit a dát podnět k pronikavé analýze stavu naší vědy a jejích jednotlivých disciplín - padni komu padni. Tomu se nelze vyhnout kosmetickými a organizačními úpravami plánů bez důsledků institucionálních a také personálních. Chybí nám vážné kritické a hlavně sebekritické slovo především od vedoucích osob, které nesou hlavní díl odpovědnosti, za niž byly a jsou placeny. Až příliš mnozí z nich mají bohužel důvod, aby skutečné změně bránili. Při četbě jejich dokumentů o reformách jsme pociťovali stud nad povrchností a vůbec nad tím, čím a jak tyto lidé žijí. Je to - ptáme se - mínění československých historiků, vyjadřují tyto dokumenty naše společné představy a tužby?

Abnormální situace, která se za posledních 40 - 50 let vícekrát vystupňovala, přivodila nám všem frustrace, ztráty pracovní energie, zbrzdila vědecká bádání v rozsahu, který se jen těžko dá odhadnout. Navíc vyvolala povážlivou apatii, úniky, lhostejnost a úpadek občanských kvalit. A občanská statečnost, odvaha a charakter jsou nezbytnou součástí profesionálního profilu historika, nutnou součástí zdravé a prosperující vědy.

Pokládáte-li tyto předpoklady anebo aspoň některé z nich za správné, prosíme vás, abyste se vážně zamysleli nad stavem naší vědy a její obce, nad věcnými problémy, jejich vnitřním životem, klimatem i jejich institucionálními deficity a k tomu všemu se otevřeně vyslovili a dali i nám stejnou možnost. Můžeme se mezi sebou lišit v oceňování obecného politického a společenského pozadí této krize i jejích konkrétních projevu, ale snad se shodneme v tom, že náprava, velká a důkladná náprava našich věcí je nezbytně a naléhavě nutná. Shodneme se asi i v tom, že to není jen naše věc a že to musí být součástí velké nápravy i jiných oblastí života naší společnosti. Ale shodněme se, prosíme vás, i v tom, že musíme začít každý u sebe

a že iniciativa k nápravě historiografie musí v první řadě vzejít od nás, historiků. Nečekejme až přijde podnět a povolení shora - kdoví, zda bychom se dočkali a zda by to bylo to pravé, zda bychom neztratili jen drahý čas.

Necítíme se oprávněni, abychom sjezdu radili a vnucovali, co a jak má učinit. Mnozí z nás, především ti, kdož jsou po léta vyřazení, nemohou mít dokonalý náhled do všech problémů vnitřního života obce. Je to tedy především vaše věc, vaše odpovědnost, vaše vědecká a občanská povinnost.

Chceme zde jen stručně vyjádřit některé naše představy, výsledek dlouholetých úvah a diskusí, které jsme vedli.

Jsme přesvědčeni, že v žádoucích, pro kulturu a vědu důstojnějších poměrech by neměly mít místo takové absurdní a nezákonné jevy, jakým je dohled a zásahy státní bezpečnosti, které nemají ve vědě a její obci co dělat. Obnovit vědu znamená však podle našeho názoru mnohem víc: vyžaduje to od základu odstranit celý systém diskriminačních nařízení a zařízení - mnohým jsme už, bohužel, uvykli jako samozřejmosti - proti vědcům, skupinám, týmům a ideovým směrům, ba vlastně proti všemu, co není státní nebo státní mocí nadiktováno nebo schváleno. Měli bychom všichni žádat nejen zákonem přesně určené - a podle zákona také skutečně prováděné - odtajnění a zpřístupnění archivních fondů, knih a časopisů pro vědeckou práci, zrušení témat a děl prohibovaných, ale také modernizaci archivů, knihoven a dalších nástrojů naší vědecké dílny, která je katastrofálně zastaralá. Chceme svobodnou činnost spolkovou, volný styk s vědeckým zahraničím, včetně cest, stipendií, účasti na vědeckých shromážděních, odstranění nezákonně omezovaného dovozu knih a publikací ze zahraničí. Přejeme si - i za vás - zrušení ponižujících vnitřních cenzurních opatření na pracovištích, v redakcích a nakladatelstvích, odstranění nedůstojného sociálního nátlaku různých kádrových stropů, dočasných smluv a dalších omezení. Myslíme přitom zvláště na mladou generaci a vědecký dorost, jemuž jsou kladeny neodůvodněné a pro vědu zhoubné překážky na cestě ke vzdělání, za jeho středisky a vůdčími osobnostmi u nás i všude

ve světě.

Tomu všemu sluší státní podpora a pomoc institucí, má-li stát dost prostředků, ale mnohé se může a s prospěchem musí dít i osobní iniciativou, prací a komunikacemi, jež se nesmí omezovat jen na státem koncesovanou sféru, státní plány a povolení úřadů vůbec. Měli bychom se všichni ohradit proti projevům korupce a protekcionářství, proti mimovědeckým a degradujícím kritériím při udělování titulatur a hodností, proti nezaslouženým hodnostem v době, kdy obecně vážení a uznávání odborníci zůstávají po celá desetiletí pouhými asistenty, odbornými pracovníky či docenty, z nichž až příliš mnohým bylo po léta bráněno v dosažení už dávno zasloužených vědeckých a pedagogických hodností. Zvůle na tomto poli se stala zvykem a byla dokonce legalizována zákony, jako je například zákon vysokoškolský, který - stejně jako četné jiné právní normy v našich oborech - potřebuje úplnou revizi.

Neoddělitelnou součástí potřebné reformy naší vědy je i oživení vědecké obce historiků a uplatnění principů vědecké samosprávy, po níž se osbatně volá i v jiných oborech našeho života. To zahrnuje i zákonem povolená nezávislá fóra organizační, časopisecká a další, k nimž patří i zájmové spolky a kluby, mezi nimi i ostudně potlačený a tradiční Historický klub. To se týká i zájmových sdružení jednotlivých historických profesí a odvětví, archivářů, muzejníků, regionalistů, památkářů, učitelů dějin, mladých historiků a dalších zájemců. Každý krok k tomu, nebude-li formální a tím předem mrtvý, z celého srdce vítáme. Silně pociťujeme potřebu popularizačních a naše disciplíny integrujících listů, jako byly DaS a další časopisy, které by reprezentovaly směry, skupiny a vnitřně spřízněné týmy bez ohledu na ustálené struktury. Dnešní organizace historické obce, v ní i úřední vedoucí orgány jako kolegium a sdružení jako Historická společnost, potřebují důslednou demokratizaci, aby se staly skutečnou reprezentací naší vědecké obce.

Dříve či později se nebude možno vyhnout ani problému kolegů, kteří byli na počátku sedmdesátých let odstraněni, což ostatně nebyl v dějinách naší historické vědy jediný

případ tohoto druhu; také forem diskriminace bylo víc než jen úplný zákaz zaměstnání v oboru. Určitě tu nepůjde o odvetu a formální rehabilitace - nikdo také nevrátí roky zmarované jinou, nejednou i těžkou fyzickou prací a občanskými diskriminacemi nebo vězením, nikdo už nenapíše díla, jež mohla být vytvořena, tak jako v minulosti nikdo nevrátil tolika nevinným ztracené roky a dokonce životy. V tomto případě nejde jenom o postižené, ale o morálku naší vědy a její obce, o její občanskou čest a pověst. Mrzí nás, že se v této věci už dávno neozval snad ani jediný otevřeně kritický a solidární hlas. Nezapomeňme také, že z naší historie nelze eliminovat ani ty kolegy, kteří byli nuceni opustit svou vlast.

Nesoustřeďujme se však na rekriminace, z toho nic dobrého také nevzejde. Začneme především svobodným, věcným a odpovědným zkoumáním stavu, v jakém se naše věda a její disciplíny nacházejí, jaké škody a ztráty utrpěla, co proměškala a co se jí nezdařilo, ale i toho, co přes všechny překážky dokázala. Nezačínejme však stále znovu. Hledejme, kde a jak navázat na všechno pozitivní, co naše věda kdy učinila a kde byly její souvislosti zpřetrhány. Česká historická věda má přece dávno minulost, bohaté dějiny a v nich i dějiny reformních pokusů, na nichž se můžeme poučit.

Víme, že všechno nepůjde hladce a rychle a že nás čeká dlouhá a obtížná práce, v níž bude každý muset začít sám u sebe, ve svém nitru a svědomí. Říkáme to také proto, že mnozí z nás začínali svou vědeckou dráhu v době, kdy se kladly neblahé základy dnešního stavu a podíleli se na nich. Naše zkušenost, dobrá i zlá, nás vede k přesvědčení, že by se s nápravou nemělo otálet. Ale nečekejme s tím dlouho. Doba naléhá a vyžaduje činy a rizika, třebaže dnes už nejsou taková jako ještě nedávno.

K tomuto úsilí, k němuž vás vyzýváme a o něž vás žádáme, chceme sami přispět podle našich omezených možností a sil. Výsledky prvních kritických zjištění o stavu naší historiografie chceme zveřejnit. Chápeme je jako přípravu k nezbytné zevrubné a zásadní analýze, k hlubokému, pronikavému a především poctivému zamyšlení a ke svobodné diskusi. Byli bychom rádi,

kdybyste naše příspěvky i tento dopis také tak přijali, věnovali jim pozornost a nedovolili, aby tento i další kritické hlasy byly zamlčeny a umlčeny. Víme, že to všechno bude chtít čas, ale začít je třeba už nyní. Prosíme vás: začněte!

V Praze dne 30. ledna 1989.

Josef Belda
Antonín Benčík
Zdeněk Bradáč
Toman Brod
Eva Broklová
Bohumil Černý
Jiří Doležal
Josef Domaňský
Jan Fiala
Koloman Gajan
Alena Gajanová
Jiří Hájek
Miloš Hájek
Eva Hájková
Josef Hanzal
Čestmír Hladík
Tibor Hochsteiger
Vladimír Hostička
Zdeněk Hradilák
František Hrbata
Milan Hübl
Václav Hyndrák
Václav Chvátal
František Janáček

Josef Janáček
Milena Janišová
Karel Jech
Květa Jechová
Jaroslav Jíru
Zdeněk Kárník
Vladimír Kašík
František Kavka
Vlasta Kladiřová
Miloslav Klimeš
Libuše Klimešová
Bohumír Klípa
Jan Křen
Josef Křivka
Jaroslav Křížek
Karel Kučera
Václav Kural
Josef Macek
Hubert Maxa
Jan Měchýř
Hana Mejdřová
Vojtěch Mencl
Jaroslav Mezník
Vladislav Moulis

Jaromír Navrátil
Jaroslav Opat
Alexandr Ort
Milan Otáhal
Věra Picková
Zdeněk Pousta
Antonín Roček
Pavel Seifter
Jiří Sládek
Zdeněk Sládek
Vladimír Suchopár
František Svátek
Jaroslav Šedivý
Václav Bolle
Jiří Štěpanovský
Josef Tlapák
Rudolf Turek
Antonín Václavů
Jaroslav Valenta
Jiří Vančura
Jaroslav Vávra
Václav Vrabec
Stanislav Zámečník
Pavel Zátka